

نگرشی بر

اقتصاد اسلامی

معرفتها، ارزشها و روشها

تألیف

دکتریداله دادگر کرمانجانی

فهرستبرگه

دادگر، یدالله، ۱۳۳۴ -

نگرشی بر اقتصاد اسلامی: معرفتها، ارزشها و روشها/ تألیف یدالله دادگر
کرماجانی؛ ویراستار مرتضی عزتی - تهران: دانشگاه تربیت مدرس،
پژوهشکده اقتصاد، ۱۳۷۸.

۴۲۰ ص.: جدول. ISBN 964-6230-10-5:

فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیپا (فهرستنویسی پیش از انتشار)

کتابنامه: ص. ۴۰۱-۴۱۵.

۱. اسلام و اقتصاد. الف. دانشگاه تربیت مدرس.

پژوهشکده اقتصاد. ب. عنوان.

۲۹۷/۴۸۳۳

BP۲۳۰/۲/۲۳ ن ۸

۳۳۷۹ - ۷۸ م

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: نگرشی بر اقتصاد اسلامی: معرفتها، ارزشها و روشها

مؤلف: دکتر یدالله دادگر کرماجانی

ویراستار: مرتضی عزتی

ناشر: پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس

حروفچینی: پژوهشکده اقتصاد

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: ۱۳۷۸

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات یاران

نشانی ناشر: تقاطع بزرگراه شهید دکتر چمران و بزرگراه جلال آل احمد،

دانشگاه تربیت مدرس، پژوهشکده اقتصاد.

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

شماره شابک ۵-۱۰-۶۲۳۰-۹۶۴

ISBN

964-6230-10-5

تقدیم به :

احیاگر اندیشه نوین در اقتصاد اسلام
آیت‌الله سید محمدباقر صدر

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

ز	فهرست معادلات و فرمولها
ح	فهرست نمودارها
ط	فهرست کادرها (و چارچوبها)
ی	پیشگفتار پژوهشکده
۱-۸	پیشگفتار مؤلف
۹	بخش اول - مقدمه و چارچوب مفهومی
۱۱	فصل اول - مطالب اولیه و معرفی اجمالی الگوی اقتصاد اسلامی
۱۲-۱۹	۱-۱- توضیحات اولیه و طرح الگوی فرضی
۱۹	۱-۲- کلیاتی از اقتصاد اسلامی
۲۰-۲۱	اشاره کلی و تاریخی
۲۱-۲۵	نوعی دسته‌بندی از نوشته‌ها
۲۵-۲۸	نمونه‌هایی از نوشته‌های ترکیبی
۲۹-۳۰	پی‌نوشتها و یادداشتها
۴۱	فصل دوم - کلیاتی از متدلوژی اقتصاد و اقتصاد اسلامی
۴۲	۲-۱- کلیاتی از مقوله متدلوژی علوم و معارف
۴۲-۴۴	اشاره مقدماتی به متدلوژی
۴۴-۴۷	اشاره‌ای گذرا به روش‌شناسی اقتصاد
۴۷	۲-۲- چارچوب مفهومی و روش‌شناختی نوشته حاضر
۴۷-۶۱	تعاریف و شرایط دهگانه
۶۲-۶۸	پی‌نوشتها و یادداشتها

۶۹	بخش دوم - مبانی، اصول و اهداف اقتصاد اسلامی
۷۱	فصل سوم - نقش اصول موضوعه و چارچوب خاص زبان اقتصاد اسلامی
۷۲	اشاره مقدماتی
۷۳-۷۴	۳-۱- نگاهی مقایسه‌ای به پایه‌های اقتصاد متعارف
۷۴-۷۵	۱- اشاره‌ای به اصول موضوعه و متعارفه
۷۵-۷۷	۲- کاربرد پیش فرضها در اقتصاد اسلامی
۷۷-۷۹	۳- پیش فرضها در اندیشه نهایی‌گرایان
۷۹-۸۱	۴- اشاره مقایسه‌ای مبانی
۸۱	۳-۲- پیوندهای ارزشی و سیستمی در اقتصاد اسلامی
۸۱-۸۳	۱- جهت‌گیری ارزشی - اخلاقی
۸۳-۸۶	۲- نگرش سیستمی
۸۶-۸۷	۳- قاعده‌مندی مبانی اقتصادی اسلام
۸۸-۹۱	پی‌نوشتها و یادداشتها
۹۳	فصل چهارم - نقش پایه‌ها و غایات در اقتصاد اسلامی
۹۴-۹۷	۴-۱- مفروضات کلی
۹۸	۴-۲- مبانی، اصول و اهداف اولیه
۹۸-۹۹	الف - مبانی و اصول غیرمستقیم
۹۹-۱۰۴	توضیحی درباره اهداف
۱۰۵-۱۰۸	توضیحی درباره اصول و مبانی
۱۰۸-۱۱۰	انسان از نظر اقتصاد اسلامی
۱۱۰-۱۱۲	تقدم حقوق جامعه بر فرد
۱۱۲-۱۱۴	پایه‌های آزادی در اقتصاد اسلامی
۱۱۴-۱۱۵	ب - مبانی و اصول مستقیم
۱۱۵-۱۱۶	زندگی شرافتمندانه و متقل

- ۱۱۶-۱۲۲ ۲- عدالت اقتصادی در نظریه اسلامی
- ۱۲۲-۱۲۷ ۳- محدودیتها در اقتصاد اسلامی
- ۱۲۸-۱۲۹ ۴- کارآیی و رقابت در اقتصاد اسلامی
- ۱۲۹-۱۳۴ ۵- مبانی و کلیات دخالت دولت در اقتصاد اسلامی
- ۱۳۵-۱۴۰ پی نوشتها و یادداشتها
- بخش سوم - اصول حاکم بر روشهای استدلال در اقتصاد اسلامی ۱۴۱
- فصل پنجم - چارچوب کلی و تحلیل علمیت روشها در اقتصاد اسلامی ۱۴۳-۱۴۵
- ۱۴۵-۱۵۰ ۵-۱- تناسب روشها با اهداف، اصول و مبانی
- ۱۵۰-۱۵۷ ۵-۲- خصوصیت چند روشی در اقتصاد اسلامی
- ۱۵۷-۱۵۸ ۵-۳- علمی بودن یا علمی نبودن اقتصاد اسلامی
- الف) زمینه‌های مربوط به علمی بودن یا علمی نبودن نظریه‌های اقتصادی
- ۱۵۸-۱۷۴
- ب) علمی بودن یا علمی نبودن اقتصاد اسلامی
- ۱۷۴-۱۸۶
- پی نوشتها و یادداشتها
- ۱۸۷-۱۹۶
- فصل ششم - کاربردهایی از علوم سنتی دینی در بررسی اقتصاد اسلامی ۱۹۷
- ۱۹۸-۱۹۹ ۶-۱- چند مطلب از علم اصول
- ۱۹۹-۲۰۶ ۱- امور ثابت و امور متغیر در اقتصاد اسلامی
- ۲۰۷ ۶-۲- نقش اجتهاد در پویایی اقتصاد اسلامی
- ۲۰۷-۲۰۹ ۱- اشاره کلی
- ۲۰۹-۲۱۰ ۲- اشاره‌ای به مبانی اجتهاد در اقتصاد اسلامی
- ۲۱۰-۲۱۵ ۳- تأثیر درک نظریه‌های اقتصادی بر اجتهاد
- ۲۱۵-۲۱۸ ۴- کاربرد روشهای جدید علمی در اقتصاد اسلامی
- ۲۱۹-۲۲۴ پی نوشتها و یادداشتها

۲۲۵	بخش چهارم - چارچوب مالکیت و تخصیص منابع
۲۲۶-۲۲۹	فصل هفتم - مبانی مالکیت و تخصیص و جایگاه نفع شخصی
۲۲۹	۷-۱- کلیاتی مقایسه‌ای در باب مالکیت و تخصیص منابع
	۱- سازمان‌دهیهای اقتصادی موجود و جایگاه مقایسه‌ای سازماندهی اقتصاد اسلامی
۲۲۹-۲۳۱	
۲۳۲-۲۳۶	۲- مطالبی کلی پیرامون مالکیت (مبانی نظری و فلسفی)
۲۳۶-۲۳۸	۷-۲- نگرش خاص اسلام به اموال، مالکیتها و تخصیص منابع
۲۳۸-۲۳۹	۱- اعتباری بودن مالکیت در اسلام
۲۳۹-۲۴۱	۲- مفهوم و اهمیت خدا مالکی
۲۴۱-۲۴۵	۳- اندیشه خدا مالکی و تخصیص منابع در اقتصاد اسلامی
۲۴۵-۲۴۷	۴- ارتباط انفاق با تخصیص
۲۴۷-۲۴۸	۵- تخصیص درآمد به مصرف و پس‌انداز
۲۴۸-۲۵۱	۶- تخصیص و سهم نیروی کار
۲۵۱	۷-۳- جایگاه نفع شخصی و مالکیت خصوصی در اسلام
۲۵۲-۲۵۷	۱- عقلانیت تعدیل شده و نفع شخصی گسترش یافته
۲۵۷-۲۶۲	۲- توابع مطلوبیت مقایسه‌ای
۲۶۲-۲۶۳	۳- مقایسه ضوابط کلی در مالکیت خصوصی
	پی‌نوشتها و یادداشتها

فصل هشتم - آزادی اقتصادی و نقش دولت در اقتصاد (۲۷۱)

۲۷۲-۲۷۴	۸-۱- محدوده دخالت دولت در اقتصاد
۲۷۴-۲۷۵	۱- چارچوب کلی آزادی دولت و بخش خصوصی
۲۷۵-۲۷۸	۲- نظارت بر کارکرد دولتمردان
۲۷۸-۲۷۹	۳- شورا و مشورت در کنترل دولتمردان
۲۷۹-۲۸۲	۴- نقش دولت در تأمین و تعادل اجتماعی

- ۲۸۲-۲۸۳ ۸-۲. اشاره‌ای به جایگاه بازار در اقتصاد اسلامی
 کاربرد مکانیسم قیمت‌ها به عنوان نمونه‌ای از اکتشاف قوانین اقتصاد
 اسلامی ۲۸۳-۲۸۶
 ۲۸۶-۲۸۷ ۸-۳. تحلیل اخلاقیات بازار و برخورد دولت در اقتصاد اسلامی
 ۱- شفافیت خاص در برخورد با بازار
 ۲- حذف واسطه‌های تغییر مصنوعی قیمت
 ۳- موضوع دخالت در قیمت‌گذاری
 ۴- مبارزه با ارایه اطلاعات غلط در بازار و تلاش برای کارآیی بیشتر ۲۸۷-۲۸۹
 ۲۸۹-۲۹۱
 ۲۹۱-۲۹۳
 ۲۹۳-۲۹۵ ۴- مبارزه با ارایه اطلاعات غلط در بازار و تلاش برای کارآیی بیشتر
 ۲۹۵-۲۹۶ ۵- کسب و کار مستحب و مکروه در اقتصاد اسلام
 ۲۹۷-۳۰۱ پی‌نوشتها و یادداشتها

- بخش پنجم - کارکرد نظریه اقتصادی اسلام
 فصل نهم - عملکرد مقایسه‌ای و کارکرد اجتهادهای اقتصادی ۳۰۵-۳۰۷
 ۳۰۳
 ۳۰۷ ۹-۱. اشاره به برخی زمینه‌های کاربردی
 ۳۰۸-۳۰۹ ۱- پیوند کاربردی امور ارزشی در اقتصاد اسلام
 ۳۰۹-۳۲۴ ۲- اشاره‌ای به کاربرد نظریه‌بازها در اقتصاد اسلامی
 ۳۲۴-۳۳۰ ۹-۲. نوعی شبیه‌سازی در الگوی اقتصاد اسلامی
 ۳۳۰-۳۳۱ ۹-۳. نمونه‌هایی از اجتهادهای اقتصادی صورت گرفته
 ۳۳۱-۳۳۳ ۱- اجتهاد برای حفظ مصالح اقتصادی
 ۳۳۳-۳۳۶ ۲- معافیت پرداخت خمس و چگونگی تقسیم آن
 ۳۳۶-۳۳۷ ۳- استفاده از ثروتهای طبیعی توسط عموم
 ۳۳۷-۳۳۹ ۴- قانونمندی استفاده از زمینهای بایر
 ۳۳۹-۳۴۲ ۵- مشروعیت مسأله بیمه با کمک اجتهاد
 ۳۴۲-۳۴۴ ۶- ضوابط خرید و فروش برخی کالاها و تغییرات آنها در طول زمان

۳۴۵-۳۴۶	۷- کاربرد بیع دین در نظام بانکی
۳۴۶-۳۵۰	۸- اجتهاد درباره احتکار و زکات
۳۵۰-۳۵۱	۹- تغییر در ابزار سنجش
۳۵۲-۳۶۰	پی‌نوشتها و یادداشتها
۳۶۱	فصل دهم - استخراج قوانین جدید و دشواریهای اقتصاد اسلامی
۳۶۲-۳۶۳	۱-۱- استفاده از قوانین موجود و اجتهاد در استخراج قوانین جدید
۳۶۳-۳۶۵	۱- کاربرد یا عدم کاربرد تئوری بهره
۳۶۶-۳۶۹	۲- چندسرفصل اجتهاد اقتصادی جدید
۳۷۰-۳۷۱	۳- قابلیت جایگزینی قوانین اقتصاد اسلامی
۳۷۱-۳۷۳	۴- استفاده از تئوریهای اقتصاد متعارف
۳۷۳-۳۸۷	۲-۱- برخی سئوالات و اشکالات احتمالی
۳۸۷-۳۹۰	۳-۱- نتایج قابل ملاحظه
۳۹۱-۴۰۰	پی‌نوشتها و یادداشتها
۴۰۱-۴۱۸	منابع و مأخذ

فهرست کادرها (و چارچوبها)

صفحه

عنوان

۳۵	۱-۱- توابع تولید و مصرف (ادعا شده) در اقتصاد اسلامی
۳۶	۱-۲- مقایسه تابع تولید در اقتصاد اسلام و اقتصاد نئوکلاسیک
۳۷	۱-۳- مقایسه تابع سرمایه گذاری در اقتصاد اسلام و اقتصاد نئوکلاسیک
۳۸	۱-۴- تابع سرمایه گذاری به اصطلاح اسلامی
۳۹	۱-۵- مدل اقتصاد اسلامی در قالب مدل کینزی
۴۰	۱-۶- توابع زکات و مضاربه
۳۹۵	۱-۱-۱- مقدمات محاسبه ریاضی شهید ثانی در بحث خیار عیب
۳۹۶	۱-۱-۲- جدول محاسبات خیار عیب بر اساس نظر شهید ثانی
۳۹۷	۱-۱-۳- محاسبات بر اساس کلام شهید اول و شهید ثانی
۳۹۸	۱-۱-۴- محاسبات قیمت در خیار عیب
۳۹۹	۱-۱-۵- محاسبات برخی از سهام مربوط به ارث
۴۰۰	۱-۱-۶- برخی از عملیات ریاضی مبحث ارث بر اساس نظر شهید ثانی

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

۱۷	۱-۱- ارتباط عناصر کلی در الگوی فرضی اقتصاد اسلامی
۳۱۵	۹-۱- نوعی کاربرد نظریه بازیها در اقتصاد اسلامی
۳۲۲	۹-۲- کاربرد دیگری از نظریه بازیها
۳۲۷	۹-۳- نوعی مبادله بین کالای دنیوی و غیر دنیوی
۳۳۰	۹-۴- نمودی از فعالیتهای مباح و مستحب در اقتصاد اسلامی

فهرست معادلات و فرمولها

صفحه

عنوان

۱۰۲	۴-۱- معادلات پیشنهادی بیانگر ارتباط مطلوبیت انسان و رضایت خداوند
۱۰۳	۴-۲- تعمیم مطلوبیت بر عناصر مادی و غیرمادی
۲۵۷	۷-۱- مطلوبیت و منافع اجتماعی
۲۵۷	۷-۲- عناصر کلی در تابع مطلوبیت یک مسلمان
۲۵۸	۷-۳- تأثیر کالاهای دنیوی و غیردنیوی در مطلوبیت
۲۵۹	۷-۴- مطلوبیت به همراه عنصر بالاترین رضایت مندی
۳۱۵	۹-۱- معادله منافع یک بنگاه نمونه
۳۱۶	۹-۲- منافع یک بنگاه با جهت‌گیری اجتماعی در اقتصاد اسلام
۳۱۶	۹-۳- منافع بنگاه با گرایش صرفاً شخصی
۳۲۵	۹-۴- خط بودجه بدون فرض پاداش اخروی
۳۲۶	۹-۵- خط بودجه یا فرض پاداش اخروی
۳۲۶	۹-۶- تا ۹-۹- شرایط درجه اول تابع لاگرانژ در حالت خاص
۳۲۷	۹-۱۰- شرط لازم حداکثر منافع کلی (با نگرش اقتصاد اسلامی)